

رف باران

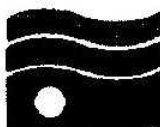
بارانم خوار در باران

حمیدرضا خراعر

سرشناسه	: خزاعی، حمیدرضا، ۱۳۳۴
عنوان و نام پدیدآور	: افسانه‌ی باران : باران خواهی در ایران
مشخصات نشر	: مشهد: ماه‌خان، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	: ۴۱۶ ص : مصور، جدول
شابک	: 978-964-8307-30-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیهای مختصر
یادداشت	: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی http://opac.nali.ir قابل دسترسی است
یادداشت	: کتاب‌نامه
شناسه افزوده	: شرکت مدیریت منابع آب ایران
شناسه افزوده	: مرکز بین‌المللی قنات و سازه‌های تاریخی آبی
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۲۸۷۱۳۳۱

این پژوهش بنا به سفارش شرکت مدیریت منابع آب ایران، و «مرکز بین‌المللی قنات و سازه‌های تاریخی آبی» در حدفواصل سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ انجام شده است

با تشکر از آقایان دکتر سمسار یزدی و مهندس غفوری
که شرایط لازم برای چاپ این کتاب را فراهم آوردند

سازمان تحقیقات ملی آب ایران

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

International Center on
Oasarts and Historic Hydraulic
Structures (UNESCO-ICQHS)

نشر ماه‌جان

مشهد، بلوار سرافرازان، سرافرازان ۱۳، شهید راضی ۲/۱

کوچه ۲/۱، پلاک ۸، واحد ۵

تلفن: ۰۵۱ ۳۸۲۳۳۲۱۸

۰۹۱۵۳۱۸۰۷۲۵

نشانی اینترنت: www.mahjan.ir

پست الکترونیکی: info@mahjan.ir

* * *

حمید رضا خزاعی

افسانه‌ی باران

یا باران‌خواهی در ایران

چاپ اول: ۱۳۹۴

۱۰۰۰ نسخه

طرح روی جلد: سهراب خزاعی

چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه فردوسی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۳۰۷-۳۰-۶

ISBN: 964-978-8307-30-6

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

فصل اول

۱۷	آب منشاء حیات و زندگی
۱۹	اساطیر مرتبط با آب
۱۹	اردویسور آناهیتا
۲۲	آب
۲۲	آبان ناف
۲۳	سیاوش
۲۴	شباهت‌های ادونیس و سیاوش
۲۵	آبانگان
۲۶	اژدها
۲۹	باورهای گذشتگان و شکل‌گیری نمادها در ارتباط با آب و باران
۲۹	درفش شهداد
۳۸	نقش برجسته کورنگون
۴۲	جام زرین حسنلو
۴۳	سر سنجاق سیمین
۴۴	سنگ نگاره‌های ایلامی
۴۶	سنگ نگاره‌های آشوری

فصل دوم

۵۱	باران
۵۲	باران از دیدگاه قرآن
۵۳	اساطیر مرتبط با باران
۵۳	تَشْتَر
۵۸	مهر
۵۹	خر سه پا
۶۱	جشن تیرگان
۶۱	جشن تیرگان از دید آیینی
۶۱	جشن تیرگان از دید تاریخی
۶۲	ماه
۶۵	دعای باران
۶۹	قبله دعا

۷۸	 مسجد باران
۷۸	 مسجد باران قاین
۷۹	 مسجد خواجه خضر طبس
۸۰	 مسجد باران قزوین
۸۳	 باورهای مردم و باران

فصل سوم

۹۱	 نمادهای باران خواهی
۹۲	 سنگ و نقش آن در باران خواهی
۹۴	 سنگ‌های بزرگ
۹۴	 سنگ درینگ درینگو
۹۵	 سنگ چهل یاسین
۹۶	 سنگ نظرگاه
۹۶	 سنگ شاهزاده عبدالله
۹۷	 سنگ مصلی
۹۷	 سنگ‌های کوچک
۱۰۴	 سنگ ریزه
۱۰۹	 استخوان و نقش آن در باران خواهی
۱۱۱	 آبانگان در روستای درونه
۱۱۲	 عناصر تشکیل دهنده‌ی آیین
۱۱۵	 مجموعه‌ی الاغ و نقش آن در باران خواهی
۱۱۶	 روستای زهان
۱۱۸	 مراسم و مناسکی که فقط مجموعه‌ی الاغ حضور دارد
۱۱۹	 مراسم ترکیبی
۱۱۹	 ترکیب با عدد هفت
۱۱۹	 ترکیب با مراسم تالو
۱۲۰	 ترکیب با قبرستان و تابوت
۱۲۱	 نوشتن طلسم
۱۲۱	 دفن کردن
۱۲۱	 کوله مرجان
۱۲۲	 پراکنده
۱۲۶	 سیاه کردن چهره
۱۲۸	 لوک بازی

سیاه بازی ۱۲۹

یافته‌ها ۱۲۹

فصل سوم

عروس باران ۱۳۳

کوسه ۱۳۴

سابقه‌ی تاریخی ۱۳۴

مراسم کوسه گلین ۱۳۵

مراسم کوسه کلی ۱۳۷

هل هل کوسه ۱۳۸

مراسم کس انگلو ۱۳۹

مراسم پیرمرد در چاه انجیر ۱۴۰

مراسم کس انگلون در ایل باصری ۱۴۱

مراسم کس انگلون در سروستان ۱۴۲

مراسم کوسه به در رقاصم ۱۴۳

مراسم کوسه در کوهجان فارس ۱۴۳

مراسم کوسه در درگز ۱۴۴

مراسم کوسه ناقلی ۱۴۵

یافته‌ها ۱۴۹

کوسه در لغت و باور مردم ۱۴۹

مشخصات کوسه ۱۵۲

شکل و شمایل کوسه در مناطق مختلف کشور ۱۵۳

گل گشنیزو ۱۵۷

مراسم گل گشنیزو در ایل رائینی ۱۵۷

مراسم گل گشنیزو در جوپار ۱۶۰

یافته‌ها ۱۶۱

تالو ۱۶۳

مراسم تالو در روستای افین ۱۶۳

مراسم تالو در رزق کلاته سلیمان بیرجند ۱۶۵

مراسم تالو در روستای کُره قاین ۱۶۶

مراسم تالو در روستای تقاب بیرجند ۱۶۷

مراسم تالو در شهر بیرجند ۱۶۸

مراسم تالو در روستای اسفشاد قاین ۱۶۹

۱۶۹	 مراسم تالو در ده سلم نهبندان
۱۷۰	 مراسم تالو در سیوجان
۱۷۰	 مراسم تالو در اسدآباد درمیان
۱۷۱	 مراسم تالو در بسطاق فردوس
۱۷۱	 مراسم تالو در چنشت بیرجند
۱۷۲	 مراسم تالو در خور بیرجند
۱۷۳	 مراسم تالو در فورگ بیرجند
۱۷۴	 مراسم تالو در مازان
۱۷۵	 مراسم تالو در جنت آباد سریش
۱۷۶	 مراسم تالو در نازدشت سریش
۱۷۶	 مراسم تالو در سیریز کرمان
۱۷۸	 مراسم تالو در کوهبنان کرمان
۱۷۸	 مراسم تالو در زرنند کرمان
۱۷۹	 مراسم تالو در دستجرد بیارجمند شاهرود
۱۸۱	 یافته‌ها
۱۸۳	 چولی چغل cūlī caqal
۱۸۳	 مراسم چولی چغل در منطقه سبزوار
۱۸۳	 مراسم چولی چغل در رباط سرپوش سبزوار
۱۸۴	 مراسم چولی چغل در روستای مهر
۱۸۵	 یافته‌ها
۱۸۷	 چولی قزک
۱۸۷	 مراسم چولی قزک در روستای خُنگ قاین
۱۸۸	 مراسم چولی قزک در روستای صومعه نیشابور
۱۸۸	 مراسم چولی قزک در گلبوی نیشابور
۱۸۹	 مراسم چولی قزک در جیلوی نیشابور
۱۹۰	 مراسم چولی قزک در تربت حیدریه
۱۹۰	 مراسم چولی قزک در سرخس
۱۹۰	 مراسم چولی قزک در روستاهای گناباد
۱۹۱	 مراسم چولی قزک در زور آباد تربت جام
۱۹۲	 مراسم چولی قزک در روستاهای اطراف مشهد
۱۹۳	 یافته‌ها
۱۹۵	 عروس باران

۱۹۵	 عروس باران در روستای صومعه نیشابور
۱۹۵	 عروس باران در منصوریه بهبهان
۱۹۶	 عروس باران در قزگه خلخال
۱۹۶	 عروس باران در جواهرده رامسر
۱۹۷	 گلا بارون
۱۹۸	 گلورسنه در فیض آباد سورمق
۱۹۹	 یافته‌ها
۲۰۲	 روباه
۲۰۲	 معنی واژه‌ی روباه
۲۰۵	 مراسم روباه در روستاهای کشتان و برج و بزنج
۲۰۷	 یافته‌ها
۲۰۸	 پی‌نوشت
۲۰۹	 وجه تسمیه کشتان و فرتان
۲۰۹	 وجه تسمیه و باورهای مردم بزنج
۲۱۰	 وجه تسمیه و باورهای مردم برج
۲۱۱	 گل گلین: (gal galin)
۲۱۱	 مراسم گل گلین در بوشهر
۲۱۳	 مراسم گلی در دشتی و دشتستان
۲۱۵	 مراسم گل گلین در روستای سمیه
۲۱۶	 گل گلین در مراسم باران خواهی قاین و بیرجند
۲۱۷	 یافته‌ها
۲۲۰	 شاخ زرین
۲۲۰	 شاخ زرین در آثار ابوریحان بیرونی
۲۲۱	 گاو سَریشوک یا هذیوش
۲۲۲	 شاخ زرین در دشتی و دشتستان
۲۲۲	 شاخ زرین در ایل قشقایی
۲۲۳	 شاخ زرین در ایل باصری
۲۲۴	 زنگوله پا
۲۲۵	 یافته‌ها
۲۲۷	 بووکه باران buka bârân
۲۲۸	 بووکه باران در همشیز سَنَدَج
۲۲۹	 بووکه باران در سماقلو سردشت

۲۲۹	 بووکه باران در بله دستی قروه
۲۳۰	 بووکه باران در شیخ رهش کامیاران
۲۳۱	 بووکه باران در سقز
۲۳۲	 بووکه باران در بانه
۲۳۳	 یافته‌ها
۲۳۴	 چومچه خاتون
۲۳۵	 چومچه خاتون در گیوی علیا
۲۳۶	 چومچه خاتون در ملارد
۲۳۶	 چومچه خاتون در زیارتگاه
۲۳۷	 چومچه خاتون در سلطان آباد قزوین
۲۳۷	 چُمچه گلین
۲۳۷	 چمچه گلین در کرمانشاه
۲۳۸	 چمچه گلین در مراغه
۲۳۸	 چمچه گلین در میرک
۲۳۸	 چمچه گلین در کوهرده فارس
۲۳۹	 چمچه گلین در سربند تفرش
۲۴۰	 کترا گیشه Katra giše
۲۴۰	 کترا گیشه در مهویزان صومعه سرا
۲۴۱	 کترا گیشه در گیل دولاب طوانش
۲۴۲	 یافته‌ها
۲۴۵	 سویت قازان یا کفش دوزک
۲۴۵	 یورقوت ولی
۲۴۶	 سویت قازان در میان طوایف یموت و تکه
۲۴۶	 سویت قازان در شرق آق قلا
۲۴۸	 مراسم باسماشلاق در میان ترکمن‌ها
۲۵۰	 یافته‌ها
۲۵۰	 عروس گولی
۲۵۰	 افسانه عروس گولی
۲۵۱	 بازیگران مراسم
۲۵۱	 ناز خانم
۲۵۱	 کاس خانم
۲۵۱	 پیرغول

۲۵۱ پیربابو

۲۵۷ یافته‌ها

فصل چهارم

۲۵۹ پیرزال

۲۶۰ معنی و ریشه‌های تاریخی واژه‌ی زال

۲۶۲ جنگ رستم و اسفندیار در کتاب عقل سرخ

۲۶۳ نقش پیرزال‌ها در آئین‌های باران خواهی

۲۶۴ نقش پیرزنان در آئین‌های باران خواهی جزیره کیش

۲۶۴ نقش پیرزنان در آئین‌های باران خواهی سنگسر

۲۶۴ نقش پیرزنان در آئین‌های باران خواهی هشتالین

۲۶۵ نقش پیرزنان در آئین‌های باران خواهی در لرستان

۲۶۷ نقش پیرزنان در آئین‌های باران خواهی شوشتر

۲۶۷ نقش پیرزنان در آئین‌های باران خواهی جیلو نیشابور

۲۶۷ یافته‌ها

۲۷۰ کردلی گُو

۲۷۰ ایام کردلی کو

۲۷۰ کردلی کو در خمین

۲۷۱ کردلی کو در رباط مراد

۲۷۳ یافته‌ها

فصل پنجم

۲۷۵ مرگ و باران

۲۷۶ گوربند

۲۷۶ آئین گوربند در چنشت بیرجند

۲۷۶ آئین گوربند در فورگ بیرجند

۲۷۷ آئین گوربند در اسفشاد قاین

۲۷۸ سحر و جادو کردن آسمان

۲۷۸ سحر و جادو کردن آسمان در سریش

۲۷۸ سحر و جادو کردن آسمان در جنت آباد سریش

۲۷۹ سحر و جادو کردن آسمان در گاج سبزوار

۲۷۹ سحر و جادو کردن آسمان در اردبیل

۲۷۹ چل افتادن

۲۷۹ چل افتادن در اسفشاد قاین

۲۷۹	چل افتادن در بیرجند
۲۸۰	چل افتادن در حصار تربت حیدریه
۲۸۱	ریختن آب بر گور
۲۸۲	ریختن آب بر گور در مازان بیرجند
۲۸۲	تابوت و تدفین و نقش آن در باران خواهی
۲۸۳	تابوت و تدفین در بسطاق فردوس
۲۸۴	تابوت و تدفین در گیرش فارس
۲۸۴	تابوت و تدفین در خوزستان
۲۸۵	پسر برگ پوش در خوی آذربایجان
۲۸۵	مرد برگ پوش در دشتی و دشتستان
۲۸۶	رسم زولا کورلما در سلطانیه زنجان
۲۸۷	یافته‌ها
۲۹۲	قربانی کردن
۲۹۳	وجه تسمیه تی جان نیشابور
۲۹۴	وجود قربانگاه در معبد جغازنیل
۲۹۴	آئین قربانی در ایل سول
۲۹۵	آئین قربانی در شاهزاده عبدالله
۲۹۵	شاه باران
۲۹۵	آئین شاه باران در بافت کرمان
۲۹۶	مراسم قدح رو برد در استان فارس
۲۹۷	یافته‌ها

فصل ششم

۲۹۹	موسیقی و نقش آن در آئین باران خواهی
۳۰۱	افسانه‌ی دولا
۳۰۳	الله باران در تربت جام
۳۰۵	الله باران در خواف
۳۰۸	یافته‌ها

فصل هفتم

۳۰۹	اعداد و نقش آن در آئین باران خواهی
۳۱۰	عدد هفت و نقش آن در باران خواهی
۳۱۰	ریشه‌های مقدس بودن عدد هفت

عدد هفت در آئین باران خواهی روستای کُره قاین ۳۱۰

۳۱۴	عدد هفت و آئینی دیگر در روستای کُره
۳۱۶	عدد هفت در آئین باران خواهی روستای زرق کلاته سلیمان
۳۱۶	عدد هفت در آئین باران خواهی روستای زهان
۳۱۶	عدد هفت در آئین باران خواهی روستای فذاتان نهپندان
۳۱۷	عدد هفت در آئین باران خواهی روستای خور بیرجند
۳۱۷	عدد هفت در آئین باران خواهی روستای اسحاق آباد نیشابور
۳۱۷	آرامگاه هفت تن در شیراز
۳۱۸	عدد هفت و شکل گیری روستای تی جان نیشابور
۳۱۹	عدد چهل و نقش آن در باران خواهی
۳۱۹	کچل و سنت سرتراشی در تصوف
۳۲۰	چهل کچل و نقش آن در باران خواهی
۳۲۰	نخ چهل گره
۳۲۱	نقش عدد چهار در باران خواهی روستای فورگ
۳۲۱	نقش عدد چهار در باران خواهی روستای کُره
۳۲۲	یافته‌ها

فصل هشتم

۳۲۷	جستجوی نمادهای باران خواهی در افسانه‌ها
۳۲۸	کوسه در افسانه‌ها
۳۲۹	افسانه‌ی هرچه مگی
۳۳۹	افسانه‌ی غل ممد پهلوان
۳۴۷	یافته‌ها
۳۵۲	افسانه‌ی کچلک
۳۶۳	یافته‌ها
۳۶۴	افسانه‌ی بی‌بی هور و بی‌بی نور
۳۶۸	یافته‌ها
۳۷۰	افسانه‌ی هیرمند
۳۷۱	یافته‌ها

فصل هشتم

۳۷۳	آش و باران خواهی
۳۷۴	آش بی‌بی هور و بی‌بی نور
۳۷۴	بی‌بی هور و بی‌بی نور کیستند
۳۷۵	شب بی‌بی هور و بی‌بی نور در جندق و بیابانک

۳۷۶	 سفره بی بی سه شنبه
۳۷۸	 آتش سرکوچه
۳۷۹	 آتش خوجه
۳۷۹	 سفره دختر شاه پریان
۳۸۰	 رسم چارشنبه خاتون در گیلان
۳۸۰	 چارشنبه خاتون مادر همه است
۳۸۱	 چارشنبه خاتون در چاه‌های قدیمی و کهنه زندگی می‌کند
۳۸۱	 چارشنبه ننه در آذربایجان
۳۸۳	 آرد بیز تک تکی
۳۸۵	 یافته‌ها
۳۹۱	 خواجه‌ی خضر
۳۹۲	 ارتباط با آب و باران
۳۹۲	 چهل روز اول بهار به خواجه خضر اختصاص دارد
۳۹۳	 برکت بخشی
۳۹۴	 سفره‌ی خواجه خضر
۳۹۵	 یافته‌ها
۳۹۹	 کتاب‌نامه
۴۰۵	 The Legend of Rain